

SNF-Sámi NissonForum: HØRINGSUTTALELSE VEDR. STRUKTUR FOR LIKESTILLING NOU 2011:18

SNF-Sámi NissonForum /Samisk KvinneForum er tilfreds med å motta dette grundige arbeidet til høring i vår organisasjon. SNF er av utvalget invitert til ett møte i Oslo, men vår organisasjon hadde ikke anledning til å møte.

SNF er glad for oversikten som NOU 2011:18 inneholder, over landskapet og innsatsen mht. kjønnslikestilling i Norge i dag. SNF har erfaring med at samiske forhold behandles stemoderlig på den offisielle likestillingsarena, og denne NOU-en bekrefter dette. Dessverre.

Innledningsvis vil vi påpeke denne situasjonen:

I. Samene utestengt fra det nordiske likestillingsarbeidet

I Nordisk ministerråd for likestilling deltar Norge, Island, Danmark, Sverige og Finland. I tillegg deltar Åland, Grønland og Færøyene. Hva med samene? SNF-Sámi NissonForum har siden 2006 i mange sammenhenger påpekt overfor både samiske, norske og nordiske myndigheter det udemokratiske i at samene står utenfor det etablerte nordiske likestillingsarbeidet. I løpet av seks år er situasjonen uendret, og det er uakseptabelt. Se vedlegg 1 SNFs notat: Om samisk kvinneorganiserings historie og vedlegg 2: SNFs pressemelding januar 2006.

Likestillingsansvarlige i de nordiske land og i de selvstyrte regionene Grønland, Færøyene og Åland har i dag en struktur for felles informasjon, dialog og strategiutforming. Et nytt nordisk likestillingspolitisk program 2011-2014 er laget. Vi har forstått det slik at sametingene heller ikke har vært involvert i arbeidet. SNF stiller spørsmål om hvordan samiske kvinne-, kjønns- og likestillings-spørsmål er ivaretatt og ivaretas i forbindelse med nordiske myndigheters policyutforming og innen offisielle nordiske likestillingstiltak for øvrig. SNF har pga. dette den 15. februar 2012 sendt en formell klage om diskriminering til ansvarlige myndigheter for likestilling og diskriminering i Finland, Sverige og Norge, og med kopi til Nordisk ministerråd, Barne- og likestillingsdepartementet i Norge og Samisk parlamentarisk råd (SPR- sametingenes samarbeidsorgan).

SNF krever at det etableres strukturer for at samene blir representert i det nordiske likestillingsarbeidet likeverdig med andre regioner og folk/nasjoner i Norden. At samer holder utenfor er både urettferdig og uverdigg. Det er diskriminerende overfor samene som folk og må jo stride mot Nordens demokratiske tradisjoner. Ikke minst behøves at samiske kvinners situasjon i de ulike land fremmes i dialog med og med støtte av offentlige myndigheter. Det er bemerkelsesverdigg at det neste år er 100 siden kvinner i Norge fikk styrket sine demokratiske rettigheter ved å få stemmerett, mens samekvinner i 2012 ennå ikke har en stemme i Norden.

Dette ovenfor er utdrag fra SNFs uttalelse i forbindelse med Den internasjonale kvinnedagen i 2012 (vedlegg 3, og vedlegg 4: Avisomtale i Ságat 10. mars 2012 (avisa mottatt 9.mars).

Til tross for store samiske likestillingskonferanser i Kiruna i 2003 og i Oslo i 2007 hvor dette er tatt opp, synes altså fortsatt intet offentlig eller politisk organ å være pådrivere for å bedre en situasjon som er diskriminerende og krenker samiske kvinner og samefolkets demokratiske rettigheter. Samiske folkevalgte organers og nordiske lands bidrag for kvinners rettigheter og samenes selvbestemmelse, sammen med samiske kvinneorganisasjoners engasjement, er viktig for å bidra til at situasjonen for urfolkskvinner generelt i verden bedres.

SNF kaller dette diskriminering og mener det er alvorlig at dette forholdet som strider mot demokratiske og likestillingsprinsipper som nordiske lands står for, overhodet ikke er nevnt i utredninga.

II. Samiske forhold utelatt ved utredninger i Norge

Vi registrerer at det i forbindelse med utvalgets arbeid ikke har vært møter med verken Sametinget i Norge, eller med kompetansesenteret Gáldu, der det er et pågående prosjekt "Likestilling og mangfold", finansiert av BLD og Sametinget.

På denne bakgrunn kan vi ikke si at målsettinga er nådd med å legge grunnlaget for en "helhetlig og kunnskapsbasert likestillingspolitikk for fremtiden", slik målet var for utredninga, jf. høringsbrev av 09.12.2011. Utvalgets oppdrag var å "vurdere de eksisterende institusjonelle og organisatoriske rammene for likestillingsarbeid i offentlig regi på lokalt, regionalt og sentralt nivå".

SNF registrerer at Sametingets handlingsplan for likestilling 2009-2013 heller ikke er nevnt i utredninga og ikke oppført i oversikten over offentlige etaters handlingsplaner for kjønnslikestilling.

Vi kan tilføye at samiske kvinneorganisasjoner heller ikke var inkludert i arbeidet med *Kvinnepanelets* rapport, som Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) utarbeidet i 2010. Kvinnepanelets mandat var "å skape debatt og gi regjeringen innspill på tiltak som kan bedre kvinners posisjon og kår i Norge". I rapporten er således ikke med de spesielle utfordringer samekvinner har, som SNF har forfektet i alle år. Samiske kvinners posisjon og kår er oversett og utelatt.

Totalt sett gir dette en forståelse av at forhold vedrørende likestilling i den samiske befolkninga i Norge utelates i offentlige utredninger, noe som SNF finner svært kritikkverdig.

III. "Mainstreaming" i Sametinget /det samiske samfunnet

Når det gjelder praktisering av det offentlige likestillingsansvaret, ser SNF, ut fra vårt ståsted som representant for det sivile samiske samfunnet, at den såkalte "mainstreaming" som også Sametinget har hatt som strategi, i stor grad har mislyktes. Det er nok et godt prinsipp og selvsagt ønsker man integrering av likestilling i all samfunnsvirksomhet. Men arbeidet har dessverre ikke ført til særlig utvikling i det samiske samfunnet. Det har sin bakgrunn i at det ikke var etablert en plattform for kompetanse, informasjon og formidling på dette feltet, verken innenfor eller utenfor Sametinget, og det fantes og finnes fortsatt ikke et ansvarlig organ. Derfor har ikke dette kunnet tjene det samiske samfunnet, til tross for Sametingets likestillingsplaner.

Utvalget skriver at departementene mangler et fagorgan for gjennomføring av likestillingspolitikken, og det derfor har vært svak gjennomføringsevne. Dessuten mangler et landsdekkende apparat for å bistå i regionalt og kommunalt arbeid. Sametinget har ikke bygd seg opp egen kompetanse. Tingets innsats mht. kvinne- og likestillingsspørsmål har også lidd under manglende kontinuitet og samlet kunnskap da det ikke er en stilling/en avdeling som innehar dette ansvaret i organisasjonen, men ansvaret sirkulerer. Arbeidet burde vært ivaretatt av en fast enhet/person i en slik ung organisasjon som Sametinget (etablert i 1989), for å bygge opp kompetanse og få kontinuitet og forutsigbarhet.

Sametinget har ansvaret for å utarbeide strategier og sørge for utvikling i forhold til kvinner, kjønn og likestilling i en samisk kontekst. Sametinget har dessverre i liten grad inkludert SNF som organisasjon i eks.vis policy-utforming og i møter der spørsmål om kvinner, kjønn og likestilling er på agendaen, til tross for vår erfaring, kompetanse og kunnskap som en NGO med arbeid over lengre tid og kontakt til det sivile samiske samfunnet.

SNF har uttalt at Sametingets handlingsplan for likestilling 2009-2013 bør evalueres mht.de innsatsområder, strategier og tiltak som er vedtatt. Handlingsplanen ble vedtatt i november 2008, men er ennå ikke evaluert. Sametingsrådet er ansvarlig for å følge opp foreslåtte tiltak i handlingsplanen, men tinget har altså ikke spesielt tilsatte med ansvar for og kompetanse i saker som gjelder kvinnesak, kjønn og likestilling

SNF har også med bekymring registrert at ingen i sametingsrådet har definert kjønnslikestilling og kvinnespørsmål som sitt ansvarsområde. Disse saker blir derfor ikke prioritert og heller ikke profilert

av Sametinget, og det bygges som nevnt ikke opp kunnskap og kompetanse. Dette synes ikke å sammenfalle med det nåværende sametingsrådets egen tiltredelseserklæring som sier at "Vi vil medvirke til at Sametinget går foran som et godt eksempel også internasjonalt med tanke på likestillingspolitikk blant urfolk." (www.samediggi.no)

SNF må derfor fastslå at det samiske samfunnet fortsatt ikke har noe offentlig organ som i praksis fremmer og utvikler kvinne-, kjønns- og likestillingsspørsmål, til tross for at følgende opplyses i utredninga:

"BLD mfl. gir også driftstøtte og/eller prosjektstøtte til flere private stiftelser og andre offentlige sentre som skal bidra til å utvikle kunnskap om kjønn og betydningen av kjønn. Her kan nevnes: KUN senter for kunnskap og likestilling, Likestillingssenteret, Senter for likestilling, Gáldu – Kompetanse-senteret for urfolks rettigheter og Reform – ressurscenter for menn." (NOU 2011:18, s. 68)

Situasjonen er langt fra tilfredsstillende, og det er nærmest skandaløst at situasjonen er slik i 2012.

IV. Et stort press på SNF-Samisk KvinneForum – skal inneha mange roller

I tillegg til å være en kvinneorganisasjon, har SNF fra 2010 definert oss som et kvinnesekretariat for samekvinner i fire land, som skal virke som et ressurs-, kompetanse- og dokumentasjonssenter som har et urfolkskvinneperspektiv og skal ivareta og utvikle samekvinners kunnskaper og kultur, og et samarbeid med andre urfolkskvinner. SNF har imidlertid ikke økonomi til å sikre en kontinuerlig drift med fast ansatte, og drifta har derfor i stor grad vært prosjektbasert, noe som skaper en svært vanskelig, belastende og usikker arbeidssituasjon. SNF har i 2009 søkt Sametinget i Norge om driftsmidler for å kunne ha fast ansatte, ressurser og kontinuitet, men er ennå ikke tilgodesett med midler til å ha en base for vår virksomhet.

I 2011 klaget SNF en kjønnsdiskriminerende reklameannonse der en ledende kvinnelig sametingspolitiker poserte, til Forbrukerombudet og fikk medhold (jf. vedlegg 5: SNFs notat 19.12.2011). Mange samekvinner mente at reklamen var kjønnskrenkende og også krenkende overfor samiske verdier, og denne situasjonen gir et godt bilde av hvordan samekvinner opplever endringer i livsstil og holdninger i det samiske samfunnet, der tradisjonelle verdier som kvinner ofte står for og forfekter blir nedvurdert og kvinners synspunkter og protester derfor blir neglisjert.

Reklamen ble klaget også til Sametinget fordi den krenker samiske verdier og er i strid med tingets etiske retningslinjer, som sier at det stilles spesielt høye krav til den enkelte politiker adferd og holdninger. Men - forholdet ble bagatellisert av Sametingets ledende politikere, med svar at "Sametinget ikke kan regulere enkeltindividets privatliv". SNF var selvsagt skuffet og mener at reklamen heller ikke er i tråd med målsettinger og strategier i tingets Handlingsplan for likestilling. SNF mener det må stilles like etiske krav til en sametings- som til en stortingspolitiker. Vi kan ikke forestille oss at en slik opptreden vil bli godtatt av en stortingspolitiker uten reaksjoner fra eksempelvis stortingspresidiet.

SNF har også klaget Karasjok kommune for brudd på både kommune- og likestillingsloven for ikke å ha fulgt 40%-regelen ved utnevning av et kommunalt utvalg i fjor høst.

Dette er eksempler på SNFs arbeid, som utføres fordi ingen andre instanser reagerer offentlig og påpeker brudd på likestillingsloven og kjønnsdiskriminering i det samiske samfunnet. SNF har arbeidet slik i mange år, helt siden vår opprettelse i 1998. SNF har i mange år etterlyst et organ som ivaretar dette, da vi mener det ikke er akseptabelt at en NGO med begrensede ressurser i praksis er det eneste organ som offentlig påviser kjønnsdiskriminering og reagerer på dette i det samiske samfunnet og også er vi som i stort informerer og utvikler kunnskap om samiske kvinne- og likestillingsspørsmål.

SNF er redd denne situasjonen vil bestå så lenge dette feltet ikke gis en høyere prioritering og status, og så lenge det norske og det øvrige nordiske likestillingssamfunnet ikke inkluderer det samiske samfunnet i sitt arbeid, likeverdig med andre regioner og nasjoner.

V. Om reindriftskvinnenes situasjon

SNF er også bekymret for reindriftskvinnenes situasjon. Et ørlite innblikk i dette kan leses i avisomtale: Vedlegg 4, i forbindelse med et åpent arrangement 8. mars 2012 i Karasjok. I forbindelse med seminarer som SNF har avholdt i 2011 er kommet fram følgende:

1. Med kvinners og familiers fravær reindriftssamfunnet utviklet til et gubbevelde og et machosamfunn, og den tradisjonelle konfliktløsninga er på vikende front. Kvinner må tåle og takle mye, og situasjonen påvirker negativt for rekruttering av den resursungdommen som reindrifta behøver.
2. Samekvinnens mange roller og plikter – som i mange sammenhenger ikke burde være hennes rolle og plikt, men en selvsagt del av eksempelvis kommunal tjenesteyting og tilrettelegging, ble trukket fram. Samekvinner tvinges til å mestre de mange verdsett og normer i et samisk samfunn der ikke-samiske verdier og norsk språk vinner flere og flere arenaer, både blant de eldre (helse- og eldrester) og de yngste (i barnehage og skole). Det private arbeidet som samekvinner ser seg nødt til å ivareta for kulturbevaring og –utvikling stjeler tid, krefter og overskudd, og slik begrenser kvinnens muligheter til å ta del i egenutvikling, forenings- og organisasjonsliv og politisk arbeid. Dette er spesielt krevende i et reindriftssamfunn der de fleste kvinner har annen inntekt og slik har ansvar for familie i dagliglivet, mens mannen har sin hovedsysselsetting som reindriftsutøver og derfor ikke i like stor grad tar del i familiens hverdag.

På svensk side har Svenske Samers Riksforbund (SSR) hatt et prosjekt der de ser på reindriftsloven i Sverige ut fra et kjønnsperspektiv. Prosjektet heter "Gift, skilt, sambo, separasjon og dødsfall. Reindriftsloven av 1971 i et genus- og barneperspektiv". Dette prosjektet er et av mange som Sametinget og SSR har kunnet gjennomføre ved hjelp av programmet for utvikling av offentlig likestillingsarbeid i Sverige.

SNF ber om at det i det offentlige Norge settes fokus på bl.a. følgende: Hvordan skal arbeidsgiveres aktivitetsplikt ivaretas i likestillingsarbeid i forhold til reindriftsnæringa? Er kvinners rettigheter tilstrekkelig ivaretatt i reindriftsloven? Har ikke organisasjonene som årlig fremforhandler en reindriftsavtale med staten et ansvar for også å ha et apparat som ivaretar dette?

VI. Om kvinneorganisasjoners økonomiske situasjon

SNF vil i denne sammenheng trekke fram dette:

SNF har vært medlemsorganisasjon i FOKUS-Forum for kvinner og utviklingsspørsmål i Norge siden SNF ble etablert som organisasjon i 1998. SNF foreslo i 2011 i forhold til FOKUS' nye kompetanseplan at FOKUS' medlemsorganisasjoner, dvs. kvinneorganisasjoner som arbeider internasjonalt, bidrar til å styrke urfolkskvinnens rolle og samarbeid i det etablerte nordiske likestillingsarbeidet, der samekvinner i dag holdes utenfor. Dessuten at FOKUS og dets organisasjoner bidrar til å styrke økonomiske muligheter for urfolkskvinnens samarbeid i Russland og i arktiske områder, i tillegg til Norden.

FOKUS har imidlertid ikke prioritert dette og støtter ikke SNF økonomisk, da SNFs arbeid har nedslagsfelt i en øst-vest akse i nordlige områder. SNFs søknad om midler til prosjektet "Samiske kvinner og selvbestemmelse" ble eksempelvis avslått, med begrunnelse at det verken gjelder globale nord-sør-spørsmål eller er relatert til utviklingsland. SNF har siden 2007 påpekt FOKUS' manglende støtte og søkt å få praksis endret, uten å lykkes. Etter fire års overveielse og mislykket lobbiering

meldte SNF seg ut som medlemsorganisasjon i FOKUS. Det ble også prøvd resolusjonsforslag til FOKUS' representantskapsmøte i 2007 om dette, men SNF vant ikke forståelse for vårt arbeid.

SNF har heller ikke oppnådd økonomisk støtte til vår drift fra midler over Barne- og likestillingsdepartementet, og det henvises til at vi får midler over Sametinget. Dette mener vi er uakseptabelt, da SNF har et bredt og stort sakfelt og geografisk område å ivareta, og vår virksomhet foregår på flere språk. Og vi har ikke etablert et grunnleggende kompetanse- og formidlingsapparat i det samiske samfunnet for å ivareta spørsmål om kvinner, kjønn og likestilling i det samiske samfunnet.

SNF støtter en økt fokus på og økt økonomisk støtte til kvinnerorganisasjoner generelt, og i forhold til behov i det samiske samfunn spesielt.

VII. Om etablering av direktorat og regionale sentra

SNF har i mange år arbeidet for å få oppretta et senter som ivaretar samiske kvinners interesser og liketillings spørsmål i det samiske samfunnet. SNF har gjennomført et forprosjekt for å utvikle dette. Da det ikke er oppnådd en slik etablering, har SNF fra 2010 definert oss som også et kompetanse- og resurssenter (se pkt. IV ovenfor), fordi vi så det som nødvendig å påta oss ansvaret og SNF jo i praksis fungerer som et resurssenter allerede. Vi oppfattes som det samiske "likestillingsorganet" – dog med ingen ansatte.

SNF ser at Kvinneuniversitetet Norden er et organ som bør inkluderes i arbeidet. I det samiske samfunnet, uten etablerte kunnskaps- og kompetansemiljøer innen kvinner, kjønn og likestilling, er ikke et likestillingsfokus tilstrekkelig for å besvare de utfordringer som kvinner står overfor.

SNFs oppfatning er at kvinnepolitisk arbeid er degradert i det offentlige samiske samfunnet og nærmest utradert fra Sametingets handlingsplan for likestilling 2009-2013. Planen fokuserer på tre innsatsområder: 1) Likestilling mellom kjønnene, 2) Toleranse for ulike seksuelle legninger og 3) Bekjempelse av vold i nære relasjoner. Hva gjelder innsatsområde 3) er ingen tiltak spesielt rettet mot kvinner. Til tross for at kvinner utsettes for den mest alvorlige volden i parforhold, som er vedvarende psykisk og fysisk vold.

Da det ikke er fokus på dette av ansvarlige samiske myndigheter, oppleves det som at samekvinner som opplever vold i nære relasjoner er ikke-eksisterende og ingen kategori. En forsker som har sett på situasjonen for samekvinner både i Norge og Sverige, har uttalt: *-En samekvinne viser seg og oppfattes tradisjonelt som sterk, som en arv etter majoritetsfolkets undertrykkelse - for å styrke kollektivet hun representerer. Denne styrken kan anses som positiv, men i et usunt samliv kan denne styrken være negativ. Hun viser ikke utad at hun trenger hjelp. For hvordan skal hun kunne erkjenne for andre og seg selv at hun blir mishandlet? Det forbindes jo med en svakhet. Det krever en enorm styrke for en kvinne å prøve å stanse overgrep og istedet kreve sine rettigheter.* (Ebba Krumlinde, fil.mag.innen menneskerettigheter, utdannet ved Malmø høgskole).

SNF har fokus på arbeid mot vold, se vedlegg 6: SNFs handlingsplan 2012, Strategiske plan 2012-2014 og plan for arbeid mot vold 2009-2012.

SNF ønsker velkommen utvalgets forslag om regionkontorer og et av disse bør plasseres i Finnmark, fortrinnsvis i Karasjok i nærheten av Sametingets ledelse og ha spesielt ansvar for den den samiske befolkninga.

Opprettelse av et samisk regionkontor må derfor prioriteres, og det bør organiseres særskilt og ha en funksjon med å støtte og representere hele det nordiske samiske samfunnet, på grunn av problemet med manglende samisk representasjon i det nordiske likestillingsarbeidet, jf. pkt I ovenfor.